

Бекітемін

Директордың тәрбие жұмысы
жөніндегі орынбасары

С.Жақып

« 08 2023ж »

Түркістан жоғары көпсалалы, аграрлық колледжі Академиялық адалдықты сақтау ережесі

1. Жалпы ережесі

1. Түркістан жоғары көпсалалы, аграрлық колледжінің білім алушылары, мен қызметкерлерінің академиялық адалдықты сақтау ережелері (әрі қарай – Ереже), колледждің даму стратегиясына, колледж бұйрығына сәйкес әзірленді, білім беру үрдісінде академиялық адалдық нұсқауларын, колледждің қоғамдастық мүшелерінің құқықтары мен міндеттерін белгілейді, академиялық адалдығы мен тәртібі жөніндегі іс-шаралардың бұзушылық түрлерін анықтайды.

2. Осы Ереженің мақсаты – білім алушыларға, колледждің қызметкерлері мен білім алушыларына адалдықты түсінуді қалыптастыру, ашық, шынайы және сенімді қарым-қатынастар, сондай-ақ адалдықты дамытуға жауапкершілікті орнату. Оқу үрдісінде академиялық адалдық - негізгі құндылықтардың бірі болып табылады.

3. Ережелерде төмендегідей ұғымдар қолданылады:

1) **академиялық адалдық** – принциптер мен құндылықтардың жиынтығы, жазбаша жұмыстарды (бақылау, курстық, эссе, дипломдық, диссертациялар) орындау барысында студент оқуға адал болу.

2) **жұмыстың болжамы:**

- белгілі бір кезеңде білім алушылардың жетістіктерін анықтау үшін олардың орындауындағы тапсырманы немесе жұмысты оқыту (ауызша сұрау, жазбаша жұмыс, эссе, далалық жұмыстар, зертханалық жұмыстар, практикалық жұмыс, өздік жұмыс, ғылыми-зерттеу, жобалау және басқалар);
- қорытынды бағалау кезінде студенттердің жасаған жұмысына қол жеткізудің деңгейін анықтау;

4. Колледж әкімшілігі, кеңесшілері, кураторлары мынадай жағдайларда осы ережелермен студенттерді таныстыруға міндетті:

- 1) құжаттарын қабылдаған кезде;
- 2) оқуға түсу үшін өтініш берген кезде;
- 3) кураторлық сағат кезінде;

5. Түркістан жоғары көпсалалы, аграрлық колледжі әкімшілігі, колледж қызметкерлері, олардың заңды өкілдері, білім алушылар колледж қауымдастығының барлық мүшелері осы Ережелерді орындауға міндетті.

2. Академиялық адалдық принциптері

Оқу үрдісіндегі білім алушылардың, олардың жеке адалдығын және өз жауапкершілігін дамытудағы академиялық адалдығының негізгі принциптері болып табылады:

- 1) **шыншылдық** – адал, білім алушылардың бағаланған және бағаланбаған жұмыстарын мұқият орындау. Шыншылдықтың негізгі компоненттеріне еңбекқорлық және тәртіптілік жатады.
- 2) **автордың құқықтарын және оның мұрагерлерін қорғауды жүзеге асыру** авторлық құқықтың объектісі болып табылатын тұлғаның жұмыстарында бөтеннің сөзін дұрыс аудару, ойын дұрыс жеткізу арқылы қорғау;
- 3) **ашықтығы** – ашықтық, өзара сенім, білім алушылармен ПОҚ арасында және оларға теңестірілген тұлғалардың ақпарат пен идеялардың ашық алмасуы;
- 4) **білім алушылардың құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу** – білім алушылардың пікірлерін және идеяларын еркін білдіру құқығы;
- 5) **теңдігі** – осы Ережеге сәйкес әрбір білім алушының оны бұзғаны үшін жауапкершілік міндеті.

3. Студент қоғамдастық мүшелерінің құқықтары мен міндеттері

1. Студенттер құқылы:

- 1) осы ереженің мәтінімен танысуға;
- 2) оқу үрдісінде еркін өз пікірін білдіруге;
- 3) осы ережеде бұзған негізсіз айыптауларға қорғалған және дәлелдемелер беруге болады.

2. Білім алушы тиісті:

- 1) осы ереженің мәтінін оқып және оларды бұзғандағы салдарын білу;
- 2) бағаланатын және бағаланған жұмыстарды орындауда академиялық адалдықты қатаң сақтауға;
- 3) автордың аты мен өнім бетті көрсете отырып, бөтен сөз және ой беру әдісін пайдалануға;
- 4) жұмыс соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімін көрсетуге;
- 5) ақпаратты шынайы және сенімді көздерден пайдалануға;

6) іс жүзінде дұрыс бағаланған жұмысты басқа да білім алушыға орындауға бермеуге;

7) тапсырмалардың барлық түрлерін жеке орындауға;

8) мәтінге, жазбаша жұмысқа, тапсырмалар мен жаттығуларға (рефераттар, курстық жұмыстар, диссертациялар, магистрлік диссертация) дайын жауаптарды пайдаланбауға;

9) емтихан барысында шпаргалка, электрондық ақпараттық және байланыс құрылғыларын пайдаланбауға;

10) өзінің дайын жұмыстарының жауаптарын басқа да білім алушыларға бермеу және өтуіне жол бермеу, оқытуда адалдық пен шыншылдыққа күмән келтіру, соңында басқа білім алушыларға зиянын тигізеді.

3. Колледж қызметкерлерінің міндеті:

1) білім алушылар арасында ақпараттық жұмысты жүргізуге;

2) дәл және сенімді көздерден таңдауда білім алушыларды оқыту және қолдау көрсетуге;

3) сілтемелерді рәсімдеу, әдебиеттер, библиография әдістерін үйретуге;

4) білім алушыларға жобалардың рәсімделуін қағаз және цифрлық орындалған жұмыстың әдістерін үйретуге;

5) оқыту үрдісінде өз пікірін білдіруге үйретуге;

6) білім алушыларға болжанатын жұмысты орындау алдында академиялық адалдық сұрақтары бойынша сәйкестігін түсіндіру жұмыстарын жүзеге асыруға;

7) осы ереженің талаптарын кез келген уақытта бұзбауға;

8) осы ережені бұзған жағдайда есебін жүргізуге;

9) ережені бұзғаны үшін әр кезде деканатқа жазбаша хабарлауға;

4. Колледж әкімшілігіне міндеттеледі:

1) ережені білім алушыларға түсіндіру үшін колледж қызметкерлерінің жұмысын қамтамасыз ету;

2) білім алушы ережені бұзған жағдайда, осы ереженің шеңберінде үлестіру шараларын қолдану;

3) білім алушыларға академиялық адалдықты бақылау және мониторинг жүргізу.

4. Бұзушылық түрлері

Осы ереже колледждің білім алушыларына, оқытушылары мен қызметкерлеріне академиялық адалдықты бұзушылықтардың мынадай түрлері көзделген:

1) плагиат:

- материалдарды басқа көздерден автордың дәлелінсіз және материалдың шығу көзін көрсетпей жартылай немесе толық иемденіп алу;

Түрлі нысандарда плагиатты көрсетуге болады:

- тиісті тыныс белгісін (тырнақша) қолданбай және/ немесе ақпарат көзіне сілтеме жасамай отырып ақпарат көзінен үзінді алу;
- ақпарат көзін көрсетпей ауызша айта салу;
- авторға сілтеме жасамай, біреудің идеяларын немесе дәлелдерін пайдалану;
- толық немесе ішінара біреудің немесе басқа студенттің жазбаша жазған жұмысын ұсыну;
- интернеттен алынған курстық / диссертациялық жұмысты ұсыну;
- басқа курс үшін тапсырма ретінде жүргізілген жұмысты курстық ретінде ұсыну;

2) келісім:

- басқа студенттің бағаланатын жұмысын орындап беру;

3) алдау:

- өзге студенттердің бағаланған жұмысын көшіру;
- бағаланған жұмысты қайта көрсету;
- әдепкі жағдайда жалған сылтаулармен, бағаланатын жұмыстарды орындау мен қайта ұсыну;
- топпен бірге қамтамасыз етілмейтін жұмысты, екі немесе одан да көп студенттермен орындау;
- басқа да студенттерге саналы көмек: өзіңнің бағаланған жұмысыңды есептеп шығару үшін рұқсат беру, кеңестер, жауаптарын қолдану, кітаптар т.б.;
- біреудің бағаланған жұмысын өзінікі ретінде көрсету;

4) деректер бағаланатын жұмыс, жалған бағалау:

- тапсырма нәтижелерінің жауабын бағалау, жалған бағалау;
- жалған деректер (бұрын жазу, көшіру, түзету) яғни өлшеу және қадағалау сауалнама бақылау, басқа да сауалнама әдістерін зерттеу кезінде;
- шамадан тыс бағалау бақылау жазбаша жұмысы кезінде;

- басқа білім алушының бағасының бүлінуі немесе әдейі қолдан өзгертуі;
- 5) бағаланатын жұмыстың жауабын сатып алу,
- бағаланатын жұмысты орындау кезінде жауаптарды беру;
- сату немесе басқа жолдармен көмек көрсету, сатып алу немесе сатуға дайын бағаланатын жұмыстарын көрсету (курстық, дипломдық жұмыстарды, магистрлік диссертациялар және т. б.)

б) ақпаратты немесе құрылғыларды заңсыз пайдалану:

- тестілеу, бағаланатын бақылау жұмыстары кезінде электронды, сандық, қағаз түрінде, техникалық құрылғылар түрінде ақпаратты қолдану;
- бағаланатын жұмыс кезінде, кез келген жолмен жауаптарын алу, соның ішінде электронды пошта арқылы жүктеу немесе компьютермен т.б.
- қағаз және электрондық тасығыштарда бағаланатын жұмыстарға қатысты педагогикалық қызметкерді кабинетінен шығару және /немесе компьютерден материалдарды көшіру

5. Білім беру үрдісіне қатысушылардың міндеттері

Студенттердің / магистранттардың міндеттері

Білім алушылар академиялық адалдық принциптерін сақтау үшін міндетті:

Құрметтеуге және сақтауға негізгі принциптерін пайдалануға қатысты бөтен зияткерлік меншік.

Басқа зияткерлік меншікті пайдалануға қатысты негізгі принциптерін құрметтеуге және сақтауға.

Этикалық стандарттарды қабылдауға және оларды қатаң сақтауға. Кез келген жұмыс түрінде, ауызша және жазбаша түрде, ағымдағы және қорытынды бағалау барысында барлық принциптерді сақтауға.

Ұсынылатын жұмыстардың білім беру жобасына қатысушылардың жеке жұмысы болып табылатынын есте сақтау.

Бөтен шығармалардан үзінділер пайдалану кезінде цитата, бөтен сөздерді қолдану сияқты тәсілдерді пайдалану.

Зерттеу жұмысы, эссе, жазбаша өтініштерді жазу кезінде сілтемелер пайдалануға, онда белгілі бір ойдың, автор мен шығармалардың қайдан алынғаны көрсетіледі. Жұмыстың соңында міндетті түрде барлық ақпараттық ресурстар, көрсетілген пайдаланылған әдебиеттер болуы керек. Сондай-ақ, ақпараттық көздер ұсынылатын қосымшалар құрылуы мүмкін.

Өздерінің курстастарына жеке басына пайдалану мақсатында орындалған жұмыстарды, жеке меншікті материалды ұсынуға жол берілмейді.

Академиялық әділетсіздікке жол бермеу және осы саясат аясында студенттерге қолданылатын санкциялар туралы жауапкершілікті білу.

Колледж оқытушылары мен қызметкерлерінің міндеттері:

Өз жұмыс тәжірибесінде академиялық адалдық принциптерін енгізуге жәрдемдесу. Академиялық әділетсіздік орын алған жағдайда ескерту.

Студенттердің тұрақты дамуы мен этикаға негізделген интеллектуалдық және адамгершілік оқыту үшін жағдай жасау.

Қазақстан Республикасының аумағында да, сондай-ақ әлемдік қоғамдастықтағы қолданыстағы авторлық құқықтарды қорғау туралы нормативтік құжаттарды зерделеу. Ата-аналар қоғамдастықтығы арасында академиялық адалдық саясатын түсіндіру бойынша ақпараттық жұмыс өткізу. Сабақты, кездесулерді өткізу барысында, бөтен сөздер мен ойларды рәсімдеу тәсілдеріне көңіл бөлу. Бұзушылық орын алған әрбір академиялық адалдықты қатаң есепке алу. Осындай жағдайлар туралы деканаттарды хабардар ету. Қажет болған жағдайда колледж әкімшілігіне көмекке жүгіну. Академиялық адалдықты қолдауға қатысты мәселелер бойынша семинарлар мен практикалық сабақтарға кіру.

6. Жауапкершілік және жаза

Білім беру үрдісінің қатысушылары академиялық адалдық принциптері бұзылған жағдайда олардың моральдық жауапкершілікке тартылатын есте сақтауы керек.

Плагиат, курстық, дипломдық жұмыстарды, магистрлік диссертацияларды сатып алу және сату қарапайым ережелерін бұзу шегінен шығу ретінде қарастырылады және қоғамдастық қатысты елеулі бұзу ретінде қабылданады және бөтен материалдарды пайдаланғаны үшін жазаға тартылады.

Оқытушылардың әрбір бұзу күні тіркеледі және студенттер мен магистранттардың ағымдағы немесе қорытынды жұмысы бағалау рәсіміне жіберілмейді. Студентке/магистрантқа сөгіс жарияланады, бұдан әрі оқудан шығарылады. Веб-жүйе көмегімен студенттер жұмысында плагиаттың бар-жоғы тексерілетіні туралы студенттердің ақпараттанғанын оқытушылар кепілдік береді.

Кітапханашылар студенттер мен оқытушыларды барлық қатысушыларға қол жетімді бағдарламасын пайдалану үшін қолданылатын ресурстар, библиография, сілтемелерді көрсете отырып, кітаптар, журналдар, Интернет-сайттарды рәсімдеуге қатысты келісіммен қамтамасыз етеді.

7. Ереже бұзған жағдайда шараларды қолдану тәртібі

1. Академиялық адалдықтың бұзылуы былай анықталуы мүмкін:

- 1) ағымдағы бағалауды жүргізу кезінде;
- 2) қорытынды бағалауды жүргізу кезінде

2. Білім алушылардың ағымдағы оқу жетістіктерін бағалау кезінде сөз байласу, плагиат анықталған жағдайда:

1) оқытушы осы ереженің қосымшасына сәйкес ережені бұзу туралы акт жасайды, білім алушылармен әңгімелесу өткізеді. Ережені бұзу туралы актіні тиісті дәлелдемелермен және білім алушылардың жұмыс көшірмелері факультет деканына беріледі;

2) жүйелі түрде бұзушылық (үш және одан да көп рет) кезінде оқытушы белгіленген нысан бойынша ережелерді бұзу туралы акт құрайды. Ережені бұзу туралы актіні тиісті дәлелдемелермен және білім алушылардың жұмыс көшірмелері факультет деканына беріледі, кейіннен ол барлық құжаттар тәртіп комиссиясына беріледі. Ережелерін бұзу туралы актіні тиісті дәлелдемелер дисциплинарлық комиссияға тапсырылады.

3. Білім алушылардың ағымдағы оқу жетістіктерін бағалау кезінде алдау анықталған жағдайда:

1) оқытушы белгіленген нысан бойынша ережелерді бұзу туралы акт жасайды, кураторлардың қатысуымен білім алушылармен әңгімелесу өткізеді. Ережені бұзу туралы актіні тиісті дәлелдемелермен және білім алушылардың жұмыс көшірмелері факультет деканына беріледі;

2) жүйелі түрде бұзушылық (үш және одан да көп рет) кезінде оқытушы белгіленген нысан бойынша ережелерді бұзу туралы акт құрайды. Ережені бұзу туралы актіні тиісті дәлелдемелермен және білім алушылардың жұмыс көшірмелері факультет деканына беріледі, кейіннен ол барлық құжаттар Тәртіп комиссиясына беріледі.

4. Білім алушылардың ағымдағы оқу жетістіктерін бағалау кезінде бағаланатын жұмыстардың бағалауын бұрмалау, бағаланатын жұмыстардың жауаптарын әділетсіз жолмен сатып алу, ақпараттар мен құрылғыларды заңсыз пайдалану анықталған жағдайда: оқытушы белгіленген нысан бойынша ережелерді бұзу туралы акт жасайды, кураторлардың қатысуымен білім алушылармен әңгімелесу өткізеді. Ережені бұзу туралы актіні тиісті дәлелдемелермен және білім алушылардың жұмыс көшірмелері факультет деканына беріледі, кейіннен ол барлық құжаттар тәртіп комиссиясына беріледі.

5. Білім алушылардың оқу жетістіктерін қорытынды бағалау кезінде сөз байласу, плагиат, бағаланатын жұмыстардың бағалауын бұрмалау, бағаланатын жұмыстардың жауаптарын студенттер/магистранттар әділетсіз жолмен сатып алу, сондай-ақ, ақпараттар мен құрылғыларды заңсыз пайдалану анықталған:

Оқытушы немесе уәкілетті тұлға емтиханға қатысып белгіленген нысан бойынша Ережелерді бұзу туралы акт жасайды. Ережені бұзу туралы актіні тиісті дәлелдемелермен және білім алушылардың жұмыс көшірмелері факультет деканына беріледі, кейіннен ол барлық құжаттар Тәртіп

комиссиясына беріледі. Ережені бұзған білім алушыларға тәртіптік жаза шаралары (жұмысы үшін бағасын С-деңгейіне дейін төмендету, жазбаша жұмысты қайта орындату, сөгіс, ақылы негізде жазғы триместрге қалдыру, ата-аналарын хабардар ету, ақпаратты университет сайтына орналастыру, жоо-дан шығару) қолданылады.

6. Білім алушылардың бағаланатын жұмыстарын орындау кезінде бұрмалау, алдау, жемқорлық, курстық, дипломдық жұмыстарды, магистрлік диссертацияларды сату анықталған жағдайда, оқытушы/ университет қызметкері жұмыстан қуылуға дейін тәртіптік жазаға тартылады.

7. Тәртіптік комиссияның жұмысын ұйымдастыру ережемен және БҚМУ-нің ішкі тәртіп ережелерімен реттеледі.

8. Тәртіптік комиссия

Тәртіптік комиссия(келесі- ТК) тәуелсіз эксперттік ұйым ретінде құрылады, М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті білім алушылардың білім беру үрдісінің қатысушыларының құқықтарының қамтамасыз етеді және адамгершілік-этикалық бағалау нәтижелері бойынша қамтамасыз етеді.

Тәртіптік комиссияның міндеттері мен функциялар

Негізгі міндеттер:

- Түркістан жоғары көпсалалы, аграрлық колледжі білім алушылары арасында академиялық адалдықты бұзушылық орын алған жағдайларының алдын алу;
- Академиялық адалдықты бұзушылық орын алған туындаған фактілер кезінде: көшіру, плагиат, сөз байласу т.б. тәуелсіз сараптама жүргізу;
- кез келген жазба жұмыс түрлерін орындау кезінде академиялық адалдықтың этикалық нормалар мен қағидаттарды сақталуын бағалау.

ТК негізгі функциялары болып табылады:

- Академиялық адалдық студенттік жазба жұмыстар тұрғысынан білім алушылардың жазба жұмыстарының этикалық бағалауды және этикалық сараптама ұйымдастыруға қатысуы;
- Академиялық адалдықты бұзушылық пен этикалық нормаларды бұзуға байланысты оқу кезеңінде және аралық аттестаттау кезеңінде туындаған даулы мәселелерді қарау;
- оқу үрдісіне академиялық адалдықтың қағидаларын енгізу бойынша іс-шараларды жүргізу және білім алушылардың бұзатын этикалық нормаларын ескерту;
- мінез-құлық бұзатын фактісі бойынша комиссия жұмысының нәтижелері бойынша кеңестер өткізу;

- қоғамдық басқару басқа да органдармен байланысуы: студенттік ректорат, студенттік деканат факультет.

Тәртіптік комиссияның құрамы

- ТК құрамы әкімшіліктен, оқытушылардан, студенттік өзін-өзі басқару мүшелерінен қалыптастырылады және университет ректорының бұйрығымен бекітіледі.
- ТК келесі мерзімге дейін қайта сайлануға мүмкіндігімен 3 жылға тағайындалады, төрағадан, төрағаның орынбасары, жауапты хатшы және мүшелері (3-тен кем емес) тұрады.

Тәртіптік комиссияның жұмыс регламенті

- ТК отырысы этикалық нормалар мен академиялық адалдықты бұзушылық орын алған бұзу фактілері қарай өткізіледі.
- ТК оқушылардың жазба жұмыстарын сараптамалық бағалауды жүзеге асырады және Академиялық адалдықты бұзушылық (көшіру фактілер, жұмыстардың ұқсастығы, шамадан тыс бағалау) орын алған жағдайды талдайды.
- ТК сараптама нәтижелері бойынша ұсынылған жазбаша жұмыстар және жол берілмейтін білім алушылардың мінез-құлқын шығаруы мүмкін келесі қорытынды

МУ сараптама нәтижелері бойынша ұсынылған жазбаша жұмыстар және талдау жол берілмейтін білім алушылардың мінез-құлқы келесі қорытынды шығаруы мүмкін:

- бірнеше жағдайларда бөтен мәтінді (сілтеме болмауы, дәйексөз көрсетілмеген туындыгер) иемденуі табылған жағдайда жазбаша жұмысқа баға төмендетуге.
- плагиат, көшіру, қайталау анықталған жағдайда студенттің/магистранттың жазбаша жұмысын жою;
- бақылау іс-шараны қайта өткізуге ұсыну;
- ақылы негізде бақылау іс-шараны жазғы триместірде тапсыруға ұсыну;
- сөгіс жариялау;
- университеттен шығару.

Тәртіптік комиссияның құқықтары мен міндеттері

ТК құқығындағы:

- түрлі салалар мамандары болып саналатын басқа да тәуелсіз сарапшылар мен кеңесшілерден көмек сұра алады;

- оның құзыретіне кіретін түсініктеме беруге, ұсыныстар, нұсқаулар және мәселелер бойынша шешімдер қабылдауға;

- жазбаша түрде университет білім алушылардың мінез-құлықты бұзатын фактілеріне қатысты деканаттарды, ректоратты өз қорытындылар мен негіздемелер туралы хабардар ету;

- ТК қызметін құжаттандыру, отырыстардың өткізу тәртібін анықтау, отырыстардың хаттамаларын жүргізу, алдағы отырыстар туралы оның мүшелерінің құлақтандыру, сондай-ақ отырыстарды ұйымдастыру;

- осы Ережемен қарастырылған сапалы және уақтылы функциялардың орындалуы;

- жүктелген міндеттері мен функциялары бойынша ТК қызметін ұйымдастыру.

Өзгерістер мен толықтырулар осы ережеге ереженің жаңа редакцияда жасау арқылы немесе өзгерістерді (толықтыруларды) рәсімдеу осы ережеге қосымшалар түрінде университеттің ғылыми кеңесінің шешімі негізінде және ректордың бұйрығымен енгізіледі.

Осы ереже оны бекіткен күннен бастап күшіне енеді және толықтырулар, өзгерістер енгізу дейін әрекет етеді.